

se čistijo prehodi. Barve zamirajo, svetlobe se rojevajo. Svet barv se spreobrača v svet svetlob. Le nebo se upira sencam.

V bežno podobo zalovim Pirca. V pustem, nerodovitnem grebenastem kuciju za strehami se tre toplih nadihov. Čez široke trave so zastavljene vse poti. Splašena srnjad poletí ob robu malinovja. Obronke so razkopali merjasci. Mrknem s sonca v senčni hlad proti Žrelu. Strmina starih košenic je popolna. Prav rad se ustavim nad nesrečnim Serjunovim pogoriščem. V dvojnem kamnitem okvirju se drenja pisan pušelj raznoterega drevja in grmovja. Mrzlo je. Od vsepovsod bleja vame trop ovac. Le koliko je mladih, tenko oglašajočih se živali! Kojca je tršata, krvavo rdeča baba. Vse sonce bo popila. Porezen odpušča vse.

POGLED JE ŠIROK, VISOK, GLOBOK

Delam. Prsti me ne ubogajo več. Naboj pojema, čas priganja. Brkljam po škatlici. Venomer le iščem prave barve. Kdo bo pa slikal, si glasno govorim. Kadar najdem primerno, so v Kojci že druge luči. Raje pogledimo, se prepričujem.

Serjun že sodi k zaselku Lipete. Prav blizu je v hud klanec vkopanih nekaj zgovornih poslopij. Pastir leži v travi. Vznak. Roke si je podložil pod glavo. Mir mu valovi nad dolinami. Najin pogovor je zato spokojen. Radi se selimo v stare čase. V trenutku jih ozaljšamo s pentljico in že jih objokujemo.

Treba se bo vrniti. K Idrjici se namenim prek Polic.

Za Seljakom me čaka senčna stran hriba. Pogled nazaj je skok v sončni opoj. Sončeva baharija. Senožeti nad Štravsom, gozd pod njim, vse prehaja v čisto žarenje, brnenje, ki ne more trajati. Skozi priprte oči se reže ozki pramen luči, nanaglo vrženi čez poravnani Seljakov kot. Zeleno se udinja večeru. Ženska v zelniku prebira glave. Seka najlepše. Polna vozica se jih beli pod starim zidom in zbledelo fresko.

Pot v gozd pod Degarnikom se stisne in stezo, steza v stezico. Nekajkrat jo lovim spodaj in zgoraj. Skušam ji slediti s pametjo, dobro oko je premalo. Vmes skočim na izpostavljen ozek rob nad prepadi Kozarske grape. Kojca in Rodne se držita za roke. Žabže so si vzele v zadnji vzdih pojemajoči del doline. Laharna je vsa obpotna. Za gozdovi in ovinki ob Idrjici čaka Reka. Čez zvonik Šebreljskega Sv. Ivana se na vse konce odmika polnost brhkega popoldneva. Lahko bi začel zvonove.

Stezica se obrne navzdol. Stara zaraščena senožet. Žgečkljive visoke trave. Kljuge. Ostanek podrtih svisl. Od tam se vleče opaznejša, s kamenjem posuta pot, užrta v svet. Spodaj je voznik. Čez bistro Poličnico in skozi Zasla se odpočito spotegne za poliški Kres. Pod suhimi Poliškimi Kronicami je vzel konec s travo porasel kolovoz.

Izza borovega Kresa se malo nižje odpre ljubo poliško polje. Vedno je nekam spodbudno zeleno. Za strehami se začno travniki, njive in pot, ki je v zeleno objeta bela črta. Sledijo ji kozolec,

kapelica, njive, lipe, Marijina cerkva (obdana z lipami in gomilami), okrogel Homc na levi. Pogled čez travnike tišči k sebi reko in grapo. Pogled je širok, je visok, je globok. Kolikor upam oči odpreti. Oči, oči nesejo v svet.

Četrta popoldanska ura je. Ob koncu oktobra. Sence so segle do dna, čez vode. Že lezejo proti Ravnam, Lazcu in Plužnjam. Jutranje megle dopuščajo sanjavost, večerne sence nobenih. Le mir ponujajo.

Iz tesni se razrastejo, spokojnost raztrosijo. Barve se uklonijo lučem. Luči se utrnejo. V večer se za kratek čas potuhnejo poti.

odmevi

Pohodništvo in kartografija

Da je za pohodnike, še posebej za planince, vse bolj pomembna dobra in najnovejša karta, ni potrebno več utemeljevati. Planinska kartografija se je v naši zavesti že udomačila. Nekoč manj smo lahko zadovoljni s kartografsko kulturo – od poznavanja znakov (branja kart), orientacije, izračunov potrebnega časa, spoštovanja kart itd. do njenih fines in posredovanja ugotovljenih napak, ki smo jih opazili. V kartografsko kulturo uvrščam tudi zavest in potrebo uporabnika, da uporablja najnovejšo in ne več let staro karto, kajti s tako karto je hoja nezanesljiva; zastareli podatki lahko zavajajo.

Vemo tudi, da karta ni dnevni časopis, da od zasnove do tiska in njene distribucije mine od nekaj mesecev do enega leta ali več. Poleg tega časopis objavi le tisto, kar njegovi novinarji zvedo (in še pri tem nastajajo napake), mnogi dogodki preteklega dne pa ostanejo nezabeleženi. Na karti pa bi moralo biti vse, kar prenese merilo in zahteva njen namen. Vendar kartografi nimajo na terenu niti enega profesionalnega poročevalca! Če še sami niso pohodniki in ljubitelji gora, lahko na karti marsikaj izostane. Če pa bi karto hoteli dati v preveritev poznavalcem na terenu, bi se čas do izdaje zavlekel v nedogled. To torej tudi ni optimalna rešitev. Zato se bomo morali vsaj zaenkrat še sprijazniti z dejstvom, da je vsaka kupljena karta odraz že preteklega stanja.

Do popolnejših planinskih kart bi prišli, če bi vsak pohodnik vsako napako ali vsebinsko pomanjkljivost takoj sporočil na določen naslov, recimo na PZS. Večina teh kart gre v ponatis vsaj vsako drugo leto in popolnosti bi se prav kmalu zelo približali.

Upoštevati moramo tudi, da izdelava karte zahteva veliko dela raznih specialistov in ni poceni. Denarja pa je kot po pravilu vedno premalo in tako je premalo tudi možnosti za temeljite preglede izdelkov. Poleg tega se je vsaj v preteklosti tisk nesorazmerno hitro dražil in zavzema večji del stroškov celotne izdelave. Glede na našo kupno moč in slabše razvit interes pa moramo karte prodajati veliko ceneje kot v tujini. Pa še nekaj je kartografe v preteklosti močno oviralo – predpisi o varovanju kartografskih podatkov. Upam, da bomo v prihodnje

v novih razmerah vsaj ta omejevalni faktor močno liberalizirali.

Kar precej dobro poznam ustrezne karte zlasti sosednjih dežel in lahko trdim, da je naša kartografija kar kakovostna; znana dunajska založba Freytag & Berndt sicer ne bi tiskala kart, ki so jih izdelali slovenski kartografi. V seriji kart enakih meril te založbe niso slovenski izdelki nič slabši. Ločeno pa gre obravnavati izbor barv, kakovost tiska in papirja, naš individualni okus itd. – Vsekakor od vsake karte pričakujemo predvsem zanesljivost vsebine. Le njen del (relief, vodno in potno omrežje, naselja, gozdne in kmetijske površine) dokaj samostojno obvladujejo geodeti sami, za ves preostali, zlastik tematski del vsebine (markacije, poti, planinski objekti, gostinski objekti itd.) pa podatke pridobivajo na zelo različne načine.

Zadnjih nekaj števil Planinskega vestnika (6/90, 12/90, 1/91, 2/91) vsebuje kar nekaj polemčnih prispevkov o planinski kartografiji. Nekaj pripomb izvira iz nepoznavanja procesa izdelave kart, nekaj pa jih bo potrebno proučiti in upoštevati. Toda upoštevati jih bomo morali vsi, ki smo povezani bodisi s planinsko organizacijo, bodisi s kartografijo. Le s skupnimi močmi medsebojnega sodelovanja in povezovanja po-

sameznih teles in organizacij PZS s kartografi jih bomo tudi uspešno rešili.

Vsekakor je ena od najbolj vidnih pomanjkljivosti (da ne zapišem »od najbolj bolečih«) določanje in izpisovanje nadmorskih višin. Te so dejansko na različnih kartah različne, neusklajene. O njih sem v eni od radijskih šol za višjo stopnjo že veliko govoril. O tej problematiki je razpravljala posebna komisija pri Republiški geodetski upravi, ki je tudi predlagala postopnost rešitve. Ta bi morala biti izvedena v dveh smereh:

- priprava »uradnega« seznama vseh nadmorskih višin pomembnejših slovenskih vrhov, ki bi ga morali upoštevati vsi, ki bi te podatke kjerkoli uporabljali;

- preveritev (z neposrednim geodetskim merjenjem ali po drugih dovolj zanesljivih metodah) vseh spornih višin vrhov s postopno določitvijo za vse zanimive vrhove, ki višin še nimajo, ter sprotno dopolnjevanje »uradnega« seznama. Ker pa tudi sredstev za slovensko geodezijo kronično primanjkuje, ni pričakovati, da bi se stanje kmalu bistveno izboljšalo. Velja še zapisati, da so za vrhove marsikje jemali kar nadmorsko višino trigonometrične točke, ki je lahko postavljena kar precej nižje od najvišje točke gore. Te pomanjkljivosti pa so v glavnem že odpravljene.

Lani je bila opravljena manjša naloga preveritve nadmorskih višin planinskih domov, koč, bivačkov in zavetišč. Ker je zopet zmanjkalo finančnih sredstev, naloga ni bila dokončana. Dobili pa smo vendarle večji del dokončnih nadmorskih višin planinskih postojank. **Vinka Božiča-Humarja** (PV 2/91) moti, da je ogromno vrhov brez višin, da so brez višin naselja, križišča in drugi markantni objekti. Ta trditve je prehuda. Mnogo vasi ima – vsaj na novejših kartah – že izpisano nadmorsko višino, čeprav ni utrjenega standarda, na kateri točki vasi se višina določa, zlasti če je vas v bregu (cerkev, šola, križišče...). Menim tudi, da ne manjka prav dosti višin vrhov, da karta za poglede drugega uporabnika ne bi bila prenatrana. Nadmorske višine ima tudi večina planin, prehodov, sedel in prevarov. Kaj pomeni »kulturno obdelano« naselje na karti, pa vrh, planina itd., je poglavje zase, ki je veliko odvisno od smisla in zavesti posameznika. Končno tudi še tako »kulturno« obdelana karta ne more vsega prikazati.

Povsem drugačen problem odpira v svojem prispevku (PV 1/91) **Bine Vengust**. V njem se huduje nad »rdečimi črtami«, ki poudarjajo markirane planinske poti, čeprav najprej ugotavlja, »da je z našimi planinskimi kartami marsikaj narobe«. No, izvorni greh so po njegovem zagrešili kartografi s svojevoljnimi rdečimi črtami, ki poudarjajo markirane poti na Mangart in jim pripisuje celo »neumna početja«. Žal ne poznam kakovosti markacij na tem predelu in verodostojnosti prikazov; upam si le trditi, da kartografi samovoljno niso ničesar dodali ali odvzeli. Planinsko tematiko vrisujejo, dopolnjujejo ali odvezemajo po podatkih, ki jih dobijo od ustreznih teles PZS. Kartografi in tudi založba prav gotovo ne morejo odgovarjati za kvaliteto vzdrževanja markiranih poti. Dejstvo pa je, da je vzdrževanje markacij vse slabše, pri čemer

Napovedovanje snežnih plazov?

»Voznega reda« snežnih plazov ni mogoče napovedovati niti zdaj in verjetno ga še precej časa ne bo mogoče z vso gotovostjo. Zato se bo treba omejevati le na napovedovanje možnosti za snežne plazove. Že zdaj je mogoče plazove zanesljiveje napovedovati z razširitev baze podatkov. Deželni inštitut za raziskovanje snega in snežnih plazov v Davosu v Švici na primer pripravlja podlage za to, da bi meteorološko merilno mrežo razširili tudi na posebno pomembne višinske predele med 2000 in 3000 metri.

Mnogo obetajoče podatke za boljše napovedovanje bo mogoče v prihodnosti dobivati tudi z daljinskimi obveščanjem. Fiziki iz univerze v Bernu so ugotovili, da je možno z mikrovalovi zajeti površinske in globinske strukture snežne odeje. Obstaja možnost, da bodo nekega dne ustrezni senzorji iz satelitov pretilali Alpe in vsak dan pošiljali podatke in diagnoze o napetostih v snežni odeji na posameznih majhnih območjih. Šele zanesljivi podatki s tega področja bodo omogočili izdelavo podrobnih kart o nevarnostih snežnih plazov.

Premisliti bi bilo treba tudi o tem, da bi več pozornosti zdaj posvetili obnašanju nekaterih živali, ki nemara čutijo nevarnost snežnega plazov. Tisto, kar lahko zdaj s pomočjo zamotane tehnike ovrednotimo, vedo na primer gamsi že dolgo. Zato bi bilo koristno, če bi raziskovanja šla tudi v to smer.

se ne bom spuščal v vzroke, čeprav jih slutim. Sodelovanje komisije za pota s komisijo za založbo pri PZS bo moralo postati tesnejše, vzdrževanje markacij rednejše.

Nekateri se zavzemajo za »ukinitev« zlasti zahtevnejših poti, kar bi bila najbolj preprosta rešitev. Izbrisali naj bi jih tako na zemljevidih in – kar je mnogo težje in ni poceni – tudi na terenu. Če zanemarimo dejstvo, da markirane poti sodijo v širšo kulturno dediščino, moramo priznati, da so se jih ljudje navadili in jih bodo iskali. Za varnost smo storili premalo. O vzrokih ne bom sodil. Morda je rešitev v dodatnih znakih: slabo markirana pot, slabo zavarovana pot... S tem bi uporabnike opozorili na nevarnost in težave, ki jih lahko na pohodu doletijo.

Zapisati velja tudi, da v marsikateri tuji karti piše (podobno kot na naših), da založnik ne odgovarja za stanje poti. Poleg tega moramo vedeti, da rdeča črta pomeni **le markirano pot, ne pa tudi dobro pot!** Vsaka zima naredi na poteh veliko škode, prav tako tudi deževje s plazovi. V eni sezoni sta lahko markacija in varovanje poti povsem uničena. In kako naj za to odgovarja kartograf?

Sicer pa je videz karte stvar osebnega gledanja in okusa, zlasti ko gre za rdečo barvo. Osebnost menim, da rdeče črte na nekaterih kartah res nekoliko motijo, ker so predebele. Vtis bi bil boljši, če bi bile te črte rastrirane. Karta bi bila prijetnejša in ničesar ne bi izgubili. Da pa so rdeče črte okoli Ljubnega na karti Kamniških in Savinjskih Alp »prekrile večino osnovnih kartografskih znakov«, je pa le pretirana trditve. Niti enega znaka nisem našel prekritega, če izvzamem ceste, kjer pa so črte prekinjene in jih je tudi moč prepoznati.

Čudim se, da avtor zgolj na osnovi negodovanja nad rdečimi črtami zaključuje, da karte dajejo premalo kakovostnih podatkov za orientacijo na terenu, da je vrisanih premalo naravnih posebnosti in zanimivosti. Kolikor poznam razpoložljive podatke, so vrisane vse naravne znamenitosti, znane steze, izviri, objekti, skalovja, ki so osnova za orientacijo. Nekaj (kot sem že zapisal) ovirajo togi predpisi: prepovedano je prikazovanje gozdnih posek, gozdnih poti, podatkov o prehodnosti ozemlja in podobno. Od avtorja bi pričakoval, da navede vsaj nekaj primerov, ki bi jih proučili in na tej podlagi karte izboljšali. Pavšalna kritika pa ne vodi k uspehu. Soglašam s mnenjem o komisiji za pota, ki pa ima prav tako (verjetno) veliko težav, saj je entuziastov vse manj, prav tako pa ni sredstev za profesionalne markaciste.

Letni načrt komisije za pota pri PZS za leto 1991 je za moje poglede in moja poznavanja nesprejemljiv. Predvidevam, da bi jedro te komisije moralo biti vzdrževanje in urejanje poti, v programu pa je najprej navedena kategorizacija z napotki za geodete (?), nato kataster poti z označevanjem poti na zemljevidih in v vodnikih (?), vodniki in zemljevidi z evidentiranjem vseh poti, tudi nemarkiranih, pa seminarji za inštruktorje za vrisovanjem poti v zemljevide in preverjanje vrisanih poti... O neposrednem sodelovanju z založbo in kartografi pa ničesar!

Ob tem razmišljanju ne morem mimo prispevka **Otmara Kranjca** v Lipovem listu (10/90, str. 283), v katerem ugotavlja kartografsko neresnost in stihijo v slovenski kartografiji, za kar »nimamo nacionalnega plana«. Po eni strani ugotavlja pomanjkanje podatkov na kartah, v isti sapi pa zasičenost s podatki in ugotavlja, da specialke (verjetno gre za karte merila 1:25 000) »presenečajo z enostavno kartografsko izvedbo«. Opozarja tudi na »nedosledno in neštudijsko vrisovanje krajevnih imen in različnost nadmorskih višin«. Zaradi sedanjega monopola kartografskih hiš se zavzema za ustanovitev nacionalnega biroja, ki bi se načrtno pečal s turistično kartografijo po nacionalnem planu...

Človek lahko samo vzkligne: o, sveta preproščina! Ja, morda pa bomo v tej nastajajoči demokraciji družbi pacienti odločali, s čim nas bodo kirurgi operirali...

Na večino drugih vprašanj je lepo odgovoril v svojem prispevku (PV 12/90) **Jože Rotar**. Škoda le, ker ga veliko število planincev ne bo prebralo.

Brez dvoma tudi kartografi delajo napake. Za dokaj eksaktno vedo geodezijo velja, da je izdelek dober, če se ugotovi manj kot 1 odstotek napak. Koliko to znese na karti z nekaj tisoč podatki, ni težko ugotoviti. In koliko napak vsebuje karta po krivdi kartografov tudi. Potrebno pa bo nekatere stvari standardizirati (merila, vsebino, znake, višine, zemljepisna imena...) ter tako karte čim bolj poenotiti in uporabnikom olajšati branje. Zavzemam se tudi za to, da bi vsaka karta imela izpolnjeno hrbtno stran z opisi, pojasnili in podobnim. Tudi sam pa se bojim, da za to ne bo potrebnih financ.

Javne karte se največ uporabljajo v turizmu, planinstvu in šolstvu. Težav v zvezi z njimi ni malo. Razen kartografov pa je malo prizadevanj, da bi slovensko kartografijo vsestransko izpopolnili. Skrajni čas je za resen posvet in še bolj resen dogovor o prihodnjem razvoju. Vsaj med kartografi, planinci in turističnimi delavci.

Peter Svetik

Žičnice, turizem, Zeleni in zdravje naroda

Mislím, da je treba upoštevati nekaj dejstev, potem pa razpravljati, a ne v sprenevedavem stilu.

Krvavec leži na območju, ki napaja zajetje skupinskega vodovoda gorenjske ravnine. Vodovod seže tja do Mengša in predmestij Kamnika. S to vodo se oskrbuje okoli 7000 ljudi.

Vodozbirno območje je zgrajeno iz razpokanih in deloma zakraselih kamnin. Po izkušnjah vsako onesnaženje pride v teh razmerah do izvira v nekaj desetih dneh. Ko je bila na Krvavcu le skromna planinska koča, ko je bil na Jezercih in na Kriški planini le pašnik z nekaj stanov, je bilo še vse v redu; sedaj pa je tam na gori hotel s stranišči na vodno izplakovanje in greznicami, tam so teptalci in skladišča nafte in olj, delavnice, tam je naselje počitniških hišic na Kriški in na Jezercih, tja gor vodi cesta, parkirajo avtomobili – in vse to se nekam